



II MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA

2<sup>ND</sup> INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

# „SPORT, REKREACIJA, ZDRAVLJE“

# ”SPORT, RECREATION, HEALTH”

12. i 13. maj 2017. godine, Beograd

12th & 13th May 2017, Belgrade



СПОРТСКИ  
САВЕЗ  
СРБИЈЕ



[conference.vss.edu.rs](http://conference.vss.edu.rs)

**DRUGA MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA  
„SPORT, REKREACIJA, ZDRAVLJE“  
SECOND INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE  
„SPORT, RECREATION, HEALTH“**

**ZBORNİK RADOVA**

**\***

**CONFERENCE PROCEEDINGS**

**VISOKA SPORTSKA I ZDRAVSTVENA ŠKOLA /  
COLLEGE OF SPORTS AND HEALTH**

**BEOGRAD, SRBIJA / BELGRADE, SERBIA**

**12. – 13. MAJ 2017. / MAY 12<sup>th</sup> – 13<sup>th</sup>, 2017**

**Organizator konferencije:**

Visoka sportska i zdravstvena škola, Toše Jovanovića 11, Beograd

**Izdavač:**

Visoka sportska i zdravstvena škola, Toše Jovanovića 11, Beograd

**Glavni i odgovorni urednik:**

Dr Snežana Lazarević, Prof., Visoka sportska i zdravstvena škola, Beograd

**Urednik:**

Dr Jelena Lukić, Visoka sportska i zdravstvena škola, Beograd

**Grafički dizajn:**

Aleksandar Jovanovac

**CD narezuje:**

Visoka sportska i zdravstvena škola

**Tiraž:**

100 primeraka

**ISBN:** 978-86- 83687-23- 7

**Partneri Konferencije:**

*Gradska opština Čukarica, Olimpijski komitet Srbije, Sportski savez Srbije, Zdravstvena ustanova – Apoteka Lilly drogerie, Sineks medical, Oriflame KOZMETIKA d.o.o., Keprom d.o.o., Donet d.o.o., Pansport d.o.o., Biointegra, Asocijacija Sport za sve Srbije, Multivita.*

**Organiser of the Conference:**

College of Sports and Health, Toše Jovanovića 11, Belgrade

**Publisher:**

College of Sports and Health, Toše Jovanovića 11, Belgrade

**Editor-in-Chief:**

PhD, Snežana Lazarević, Prof., College of Sports and Health, Belgrade

**Editor:**

PhD Jelena Lukić, College of Sports and Health, Belgrade

**Graphic Design:**

Aleksandar Jovanovac

**CD published by:**

College of Sports and Health, Belgrade

**Circulation:**

100 copies

**ISBN:** 978-86-83687-23-7

**Conference Partners:**

*Municipality of Čukarica, National Olympic Committee – Serbia, Sport Association of Serbia, Health institution – Pharmacy Lilly Drogerie, Sineks Medical, Oriflame Cosmetics d.o.o., Keprom d.o.o., Donet d.o.o., Pansport d.o.o., Biointegra, Association Sport for All Serbia, Multivita.*

## NAUČNI ODBOR KONFERENCIJE

### **Predsednik:**

**dr Snežana Lazarević, prof.**, Visoka sportska i zdravstvena škola strukovnih studija, Beograd (Srbija)

### **Članovi:**

**Visoka sportska i zdravstvena škola strukovnih studija, Beograd (Srbija)**

Prof. dr Ljubiša Lazarević  
Prof. dr Milivoje Karalejić  
Dr Radomir Mudrić, prof.  
Prof. dr sci med. Miodrag Jevtić  
Dr Srđan Milosavljević, prof.  
Dr Predrag Lazarević, prof.  
Dr sci. med. Igor Simanić, prof.

Prof. dr Miladin Radisavljević  
Dr sci. med. Desanka Filipović, prof.  
Dr sci. med. Snežana Conić, prof.  
Prof. dr sci. med. Veljko Todorović  
Dr Marijana Mladenović, prof.  
Dr Borislav Pelević, prof.

Dr sci. med. Olga Popović, prof., Lekarska komora Srbije; Dr Ivan Popov, „Bel medic“, Beograd, (Srbija); Prof. dr Nenad Dikić, ADAS i Fakultet za fizičku kulturu i menadžment u sportu Univerziteta Singidunum; Prof. dr Aleksandar Gadžić, Univerzitet Singidunum; Dr med. Milica Vukašinić Vesić, ADAS; Prof. dr Franja Fratrić, Univerzitet „Educons“, Sremska Kamenica (Srbija); Prof. dr sci. med. Elizabeta Ristanović, Vojnomedicinska akademija, Beograd (Srbija); Doc. dr Dragan Todorov, Vojna akademija, Univerzitet odbrane, Beograd (Srbija); Prof. dr Željko Nikač, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd (Srbija); Dr Divna Kekuš, prof., Visoka zdravstvena škola Zemun, Beograd (Srbija); Prof. dr sci. med Goran Rađen „Medigroup“, (Srbija); Doc. dr Božidar Otašević, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije; Dr Dane Korica, Sportski savez Srbije; Prof. dr Vujica Živković, Univerzitet Sv. Kiril i Metodije, Skoplje, (Makedonija); Prof. dr Lenče Aleksovska Veličkovska, Fakultet za fizičko obrazovanje, sport i zdravlje, Skoplje (Makedonija); Prof. dr Romana Romanov, Fakultet za sport i turizam, Novi Sad (Srbija); Prof. dr Bujar Saiti, Pedagoški fakultet, Skoplje (Makedonija); Prof. dr Mirna Andrijašević, Kineziološki fakultet, Zagreb, (Hrvatska); Prof. dr Nevenka Breslauer, Međimursko Veleučilište u Čakovcu (Hrvatska); Doc. dr Renata Vauhnik, Fakultet zdravstvenih nauka Ljubljana, (Slovenija); Dr Radoje Milić, Medicinski fakultet u Ljubljani, (Slovenija); Doc. dr Ranko Marjanović, Fakultet menadžmenta u sportu, Univerzitet Donja Gorica, (Crna Gora); Prof. dr Krasimir Petkov, Nacionalna sportska akademija „Vasil Levski“, Sofija (Bugarska); Prof. dr Miladin Jovanović, Fakultet sportskih nauka Panevropskog univerziteta „Apeiron“, Banja Luka (Bosna i Hercegovina); Prof. dr Miloš Stojiljković, Medicinski fakultet, Banja Luka (Bosna i Hercegovina); Prof. dr Alina Stoica, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Bukureštu (Rumunija); Nicoleta Alexandrescu, Rukometna federacija Rumunije (Rumunija); Dr Marta Czerminska, Powislanski College in Kwidzyn (Poljska); Doc. dr Dragan Anđelković, Viša škola maso-fizioterapije i osteopatije, Milano (Italija); Dr Jovan Đurović, Ambulanta sportske medicine, London, (Engleska).

## SCIENTIFIC COMMITTEE OF THE CONFERENCE

**Chair: Snežana Lazarević, PhD**, College of Sports and Health – Vocational Studies, Belgrade (Serbia)

### Members:

#### College of Sports and Health – Vocational Studies, Belgrade (Serbia)

Prof. Ljubiša Lazarević, PhD  
Prof. Milivoje Karalejić, PhD  
Prof. Radomir Mudrić, PhD  
Prof. Dr sci. med. Miodrag Jevtić  
Prof. Srdjan Milosavljević, PhD  
Prof. Predrag Lazarević, PhD  
Prof. Dr sci. med. Igor Simanić

Prof. Miladin Radisavljević, PhD  
Prof. Dr sci. med. Desanka Filipović  
Prof. Dr sci. med. Snežana Conić  
Prof. Dr sci. med. Veljko Todorović  
Prof. Marijana Mladenović, PhD  
Prof. Borislav Pelević, PhD

Prof. Dr sci. med. Olga Popović, Serbian Medical Chamber; Ivan Popov, PhD “Bel medic“, Belgrade (*Serbia*); Prof. Nenad Dikić, PhD, ADAS and Faculty of Physical Education and Sports Management, Singidunum University; Prof. Aleksandar Gadžić, PhD, Singidunum University (*Serbia*); Dr med. Milica Vukašinović Vesić, ADAS; Prof. Franja Fratrić, PhD, University “Educons”, Sremska Kamenica (*Serbia*); Prof. dr sci. med. Elizabeta Ristanović, Military Medical Academy, Belgrade (*Serbia*); Asst. Prof. Dragan Todorov, PhD, Military Academy, University of Defense, Belgrade (*Serbia*); Prof. Željko Nikač, PhD, Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade, (*Serbia*); Prof. Divna Kekuš, PhD, College of Health Studies, Zemun, Belgrade (*Serbia*); Prof. dr sci. med Goran Rađen “Medigroup”, (*Serbia*); Asst. Prof. Božidar Otašević, PhD, Ministry of the Interior of the Republic of Serbia; Dane Korica, PhD, Sport Association of Serbia; Prof. Vujica Živković, PhD, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje, (*Macedonia*); Prof. Lenče Aleksovska Veličkovska, PhD, Faculty of Physical Education, Sport and Health, Skopje (*Macedonia*); Prof. Romana Romanov, PhD, Faculty for Sport and Tourism, Novi Sad, (*Serbia*); Prof. Bujar Saiti, PhD, Faculty of Pedagogy, Skopje (*Macedonia*); Prof. Mirna Andrijašević, PhD, Faculty of Kineziology, Zagreb (*Croatia*); Prof. Nevenka Breslauer, Polytechnic of Međimurje in Čakovec (*Croatia*); Asst. Prof. Renata Vauhnik, PhD, Faculty of Health Sciences, Ljubljana (*Slovenia*); Radoje Milić, PhD, Faculty of Medicine, Ljubljana (*Slovenia*); Asst. Prof. Ranko Marjanović, PhD, Faculty of Sports Management, University Donja Gorica, (*Montenegro*); Prof. Krasimir Petkov, PhD National Sports Academy “Vasil Levski”, Sofia (*Bulgaria*); Prof. Miladin Jovanović, PhD, Faculty of Sport Sciences, Pan-European University “Apeiron”, Banja Luka (*Bosnia and Herzegovina*); Prof. Miloš Stojiljković, PhD, Faculty of Medicine, Banja Luka (*Bosnia and Herzegovina*); Prof. Alina Stoica, PhD, Faculty of Physical Education and Sports, University of Bucharest, (*Romania*); Nicoleta Alexandrescu, Romanian Handball Federation (*Romania*); Marta Czerminska, PhD, Powislanski College, Kwidzyn (*Poland*); Asst. Prof. Dragan Anđelković, PhD, College of Masso-Physiotherapy and Osteopathy, Milan (*Italy*); Jovan Đurović, PhD, Sports Medicine Clinic, London, (*England*).

## ORGANIZACIONI ODBOR KONFERENCIJE

**Predsednik: Dr Branko Bošković, Prof.**, Visoka sportska i zdravstvena škola strukovnih studija, Beograd (Srbija)

### Članovi:

**Visoka sportska i zdravstvena škola strukovnih studija, Beograd (Srbija)**

Dr Ivan Ćuk, prof.

Dr Dragana Drljačić, prof.

Spec. dr med. Kristina Vukušić

Dr sci. med Marija Anđelković, prof., (ADAS)

Mr Nebojša Ilić

Mr Sead Malićević

Katarina Ćirić Duvnjak, master prof.

Aleksandar Jovanovac, IT

Dr Ana Krstić, prof.

Spec. dr med. Snežana Milićev

Spec. dr med. Ivana Topalović

Dr Jelena Lukić

Mr Nina Stojadinović

Marija Janjić, dipl. defektolog

Biljana Đurđević, struk. menadžer

Bojan Ugrinić, dipl.prof.fiz.vasp. i sporta

Mr Damir Štajner, Olimpijski komitet Srbije; Mr Aleksandar Šoštar, Sportski savez Srbije; Mr Jezdimir Marsenić, Asocijacija „Sport za sve“ Srbije; Slobodan Branković, Atletski savez Srbije; Zoran Adamović, Opština Ćukarica, Beograd (*Srbija*); Nebojša Jevremović, Veslački savez Srbije; Marija Prelević, Plesni savez Srbije; Dr sci. med. Milan Mileusnić, spec. ordinacija „Sport Medical Alliance“; Dragan Tomašević, Savez za rekreaciju i fitnes Srbije; Dejan Nikolić, „Beogradski maraton“; Mr Stevan Šegrt, Univerzitetski sportski savez Beograda; Dr Zoran Jovanović, Sekretarijat za sport i omladinu Beograda.

**Sekretar Konferencije: Dr Aleksandar Ivanovski, Prof.**, Visoka sportska i zdravstvena škola strukovnih studija, Beograd (Srbija)

## ORGANIZING COMMITTEE OF THE CONFERENCE

**Chair: Prof. Branko Bošković, PhD**, College of Sports and Health – Vocational Studies, Belgrade (Serbia)

### Members:

**College of Sports and Health – Vocational Studies, Belgrade (Serbia)**

Prof. Ivan Ćuk, PhD	Prof. Ana Krstić, PhD
Prof. Dragana Drljačić, PhD	Spec. dr med. Snežana Milićev
Spec. dr med. Kristina Vukušić	Spec. dr med. Ivana Topalović
Prof. Dr sci. med Marija Anđelković, (ADAS)	Jelena Lukić, PhD
Nebojša Ilić, MSci	Nina Stojadinović, MSci
Sead Malićević, MSci	Marija Janjić, Defectologist
Katarina Ćirić Duvnjak, MA	Biljana Đurđević, Vocational Manager
Aleksandar Jovanovac, IT Specialist	Bojan Ugrinić, BA

Damir Štajner, Msci, Olympic Committee of Serbia; Aleksandar Šoštar, Msci, Sport Association of Serbia; Jezdimir Marsenić, Msci, Association Sport for All Serbia; Slobodan Branković, Athletics Federation of Serbia; Zoran Adamović, Čukarica Municipality, Belgrade (Serbia); Nebojša Jevremović, Serbian Rowing Federation; Marija Prelević, DanceSport Federation of Serbia; Dr sci. med. Milan Mileusnić, spec. clinic "Sport Medical Alliance"; Dragan Tomašević, Serbian Association for Recreation and Fitness; Dejan Nikolić, "Belgrade Marathon"; Stevan Šegrt, Msci, University Sports Federation of Belgrade; Zoran Jovanović, PhD, Secretariat for Sport and Youth Belgrade.

**Conference Secretary: Prof. Aleksandar Ivanovski, PhD**, College of Sports and Health – Vocational Studies, Belgrade (Serbia)



# ETIČKI I PRAVNI ASPEKTI ODNOSA IZMEĐU LEKARA I PACIJENTA

## THE ETHICAL AND LEGAL ASPECTS OF THE DOCTOR-PATIENT RELATIONSHIP

**Jelena Simić<sup>1</sup>**

Pravni fakultet Univerzitet Union, Beograd, Srbija

**Apstrakt:** Medicinska etika temelji se na opštim etičkim normama koje važe za sve članove društva jer baveći se bilo kojim zanimanjem ljudi su dužni da se pridržavaju izvesnih moralnih načela. Međutim, medicina kao struka ima naročito izraženu posebnost svojih etičkih normi, jer su njen neposredni predmet čovek, njegov život, i njegovo zdravlje. Zdravstveni radnici, a pre svega lekari, imaju svoju stalešku etiku koja je zakon njihove profesije. Odnos koji nastaje između lekara i pacijenta prvenstveno se odvija prema normama tzv. medicinske ili lekarske etike. Međutim ako etička pravila ponašanja nisu dovoljna da osiguraju kvalitet lekarske usluge, tada na scenu stupa pravo, jer lekarska etika i pravo međusobno se dopunjuju a sve u cilju zaštite zdravlja čovekovog. Ovaj rad baviće se odnosom etičkih i pravnih normi prilikom uređivanja odnosa lekar – pacijent. Gde prestaju etičke i počinju pravne norme? Autorka će se baviti dilemama koje su i danas prisutne a vezuju se za pitanje da li je odnos lekar-pacijent podesan za pravno regulisanje ili ga treba prepustiti pravilima medicinske etike i struke?

**Ključne reči:** etika, pravo, medicina, odgovornost lekara

**Abstract:** Medical ethics is based on general ethical norms that apply to all members of the society, because when engaging in any profession people need to adhere to certain moral principles. However, medicine as a profession features particularly pronounced ethical norms, because it deals directly with people, their lives, and their health. Health care professionals, above all doctors, have their class ethics which represents the law of their profession. The doctor-patient relationship primarily revolves around the norms of so-called medical ethics. However, if ethical code of conduct is not enough to ensure the quality of medical service, then law steps in, because medical ethics and law complement each other in the protection of people's health. This paper will deal with the relation of ethical and legal norms in the regulation of the doctor-patient relationship. Where do ethical norms cease to exist and legal norms step in? The author will look into the dilemmas present to this date and related to the question whether the doctor-patient relationship is suitable for legal regulation, or should it be left to the rules of medical ethics and profession?

**Keywords:** ethics, law, medicine, doctor's liability

### UVOD

Kada se pacijent obrati lekaru radi zaštite svog zdravlja, i lekar pristane da mu je pruži, tada se između njih rađa jedan specifičan odnos poverenja i uspostavlja uzajamna veza koju čine određena međusobna prava i obaveze. Pacijent je tom prilikom dužan da obavesti lekara o

---

<sup>1</sup> jelena.simic@pravnofakultet.rs

simptomima svoje bolesti, da sledi lekareva uputstva lečenja, a lekar je sa druge strane, dužan da pacijentu ukaže odgovarajuću medicinsku pomoć. Međutim, njihove obaveze iako imaju isti cilj, poboljšanje pacijentovog zdravlja, ipak ne stavljaju u istu ravan lekara i pacijenta. Lekar je taj koji svojim znanjem i postupanjem upravlja pacijentovim odlukama: da se podvrgne ili ne podvrgne određenim medicinskim intervencijama, da prihvati ili odbije određenu metodu lečenja. To pretpostavlja pacijentovo poverenje u lekara, dobrovoljno prihvatanje odnosa zavisnosti od lekara i prepuštanje njegovim odlukama. Upravo zato, zbog te premoći lekara u odnosu na pacijenta, lekar ne sme biti potpuno suveren, jer bi tu svoju vlast mogao zloupotребiti ili svoju pažnju usmerenu ka lečenju pacijenta oslabiti (Mason, Laurie, 2013, 2). Zato je lekareva sloboda odlučivanja i postupanja ograničena profesionalnim ili stručnim, moralnim i pravnim normama. Te norme nameću lekaru određene dužnosti koje se mogu ukratko opisati *standardom propisanog i savesnog ponašanja*. Onaj lekar koji prekrši taj standard i time prouzrokuje štetu pacijentu, snosiće odgovornost. Kada dođe do štetnog događaja vršenjem lekarske dužnosti, može doći do različitih vrsta odgovornosti, koje se međusobno ne isključuju, a mogu se kumulirati: građanska odgovornost - odgovornost za naknadu štete, dicsiplinska odgovornost i krivična odgovornost.

## **ODNOS LEKAR - PACIJENT**

Odnos između lekara i pacijenta izraz je kulture svakog društva. Sve do kraja 19. veka važio je tzv. *somatsko shvatanje* bolesti, po kome je analiza nezdravog stanja čovekovog organizma i funkcionalnih smetnji obavljana isključivo sredstvima prirodnih nauka (Pens, 2007, 40 i dalje). Pri svome radu lekar se rukovodio isključivo merilima vlastite profesije, a nije vodio računa o ličnosti pacijenta i njegovoj psiho-socijalnoj situaciji, on je lečio bolest a ne bolesnika (Dieter, 1999, 158). Međutim, odnos između lekara i pacijenta shvata se danas potpuno drugačije. Slika o lekaru kao sveznajućem „polubogu u beloј bluzi“ preobratila se u sliku o „savetniku“, koji pomaže pacijentu da sam slobodno odluči o svim merama koje se tiču njegovog života i zdravlja, osim u slučajevima kada to direktno ugrožava život i zdravlje drugih lica (Radišić, 2008, 94.). Bez pristanka pacijenta ne sme se, po pravilu, nad njim preduzeti nikakva medicinska mera (Član 15, stav 2, Zakona o pravima pacijenata RS). Umesto ranijeg *paternalističkog* odnosa, savremena medicina između lekara i pacijenta uspostavlja *odnos partnerstva*.

## **KODIFIKOVANA NAČELA MEDICINSKE ETIKE**

U odnosu lekar – pacijent mnogo više nego u ostalim međuljudskim odnosima, prepliću se etika i pravo. Lekari imaju svoju stalešku etiku koja predstavlja zakon njihove profesije. Taj zakon njima nije nametnut spolja, od nekog državnog organa, već je rezultat same prirode njihovog zanimanja, njihove autonomije i svečanog samoobavezivanja polaganjem Hipokratove zakletve. Od lekara se očekuje da svoje znanje i veštinu uvek primenjuje odgovorno i u skladu sa načelima Etičkog kodeksa, da etičkim ponašanjem prema pacijentima, njihovim bližnjim i drugim licima čuva plemenitu tradiciju lekarskog poziva (Član 7. Kodeksa medicinske etike Lekarske komore Srbije).

Etičke norme tiču se svih medicinskih radnji ali i odnosa prema pacijentima, kolegama, društvu. U skladu sa promenom u shvatanju medicine, od nauke o bolesniku ka nauci o

zdravom licu, savremeni lekarski kodeksi polaze od dužnosti lekara da se posveti unapređenju zdravlja, prevenciji i lečenju bolesti. Osnovna etička načela lekarske profesije – poštovanje ljudskog života i ljudskog tela, dostojanstvo, jednakost u pružanju pomoći, održavanje visokih standarda stručnog rada i etičkog ponašanja, čuvanje plemenitih tradicija lekarskog poziva, samostalnost i nezavisnost u radu, profesionalna tajna itd., razrađuju se veoma detaljno u kodeksima lekarske etike (Čl. 4-7., Kodeksa medicinske etike Lekarske komore Srbije). Posebna karakteristika savremenih lekarskih kodeksa je da se najveći značaj daje odnosu lekara prema pacijentu, u skladu sa menjanjem odnosa prema pacijentu u smislu napuštnja *paternalističkog* odnosa lekara i tretiranja pacijenta kao saradnika u lekarskom tretmanu kao i obaveštenju pacijenta o svim preduzetim medicinskim postupcima (Član 45-49., Kodeksa medicinske etike Lekarske komore Srbije). Savremena medicina zahteva da se u lekarskim deontološkim<sup>1</sup> kodeksima posveti pažnja i etičkim problemima u vezi sa transplatacijom, veštačkim oplodjenjem, ljudskim genomom, kloniranju, eksperimentima na čoveku itd.(Čl. 26 – 40., Kodeksa medicinske etike Lekarske komore Srbije). Međutim, problem često leži u konkretizaciji etičkih zahteva (Radišić, 2008, 74 i 75). Detaljno propisivanje pravilnog ponašanja lekara nije moguće zato što, to, što lekar u svakom konkretnom slučaju treba da učini, ne može se odrediti unapred etičkim normama. To lekar mora sam da proceni, odluči i postupi, imajući u vidu svo svoje znanje i iskustvo i rukovodeći se idejama o medicinskoj etici. Etičke norme služe kao putokaz i granice njegovog postupanja.

Etičke norme koje uređuju gore pomenuta pitanja sabiraju se u odgovarajuće kodekse medicinske etike, koji ima i Lekarska komora Srbije.<sup>2</sup> Sem toga, izvršena je i neka vrsta njihove unifikacije na međunarodnom planu, o čemu svedoči *Međunarodni kodeks medicinske etike* i brojne druge međunarodne deklaracije Svetskog udruženja lekara (Kuroyanagi, 2013, 220–226).<sup>3</sup> Međutim, prvu kodifikaciju etičkih načela lekarske profesije predstavlja Hipokratova zakletva. Mada je nastala na temelju prevazidene individualne medicine, ona je sačuvala svoju vrednost i posle mnogo vekova dobijala je kroz vreme obeležje epohe i društvenih odnosa, ali uvek zadržavala specifičnost (Mujović Zornić, 2003, 67.). Posle drugog svetskog rata, Svetska zdravstvena organizacija, svojom Ženevskom deklaracijom od 1948. godine, preformulisala je Hipokratovu zakletvu i prilagodila je novim uslovima. Kasnije su nastale i mnoge druge moderne njene verzije, a poslednja promena izvršena je 2006.godine (Mason, Laurie, 2013, 4.; Stanley, 2003, 844-846; Kuroyanagi, 2013, 220–226).

## **PRAVO KAO GARANT ODNOSA LEKAR-PACIJENT**

O potrebi pravnog uređivanja odnosa između lekara i pacijenta, lekari i pravnici imaju različita mišljenja. Polazeći od toga da se medicinska delatnost bitno razlikuje od svake druge profesije, lekari svoju odgovornost prihvataju sa izvesnom rezervom smatrajući da lekar pri svom radu treba da bude rukovođen svojim razumom i savešću, a ne strahom od odgovornosti. Međutim,

---

<sup>1</sup> Važno je ukazati i na terminološku dvojnost u ovoj materiji. Budući da se medicinska etika sastoji izizlaganja zadataka i dužnosti medicinara koje oni imaju za vreme dok obavljaju svoje zanimanje, reč *etika* često se zamenjuje reči *deontologija* koja ima značenje nauke o dužnostima. U mnogim zemljama odredbe o medicinskoj etici sabrane su upravo u tzv. "Code de Deontologie".

<sup>2</sup> Kodeks medicinske etike Lekarske komore Srbije, "Sl. glasnik RS", br.104/2016.

<sup>3</sup> Usvojen na trećoj Generalnoj skupštini Svetskog medicinskog udruženja koja je održana u Londonu u Engleskoj, u oktobru mesecu 1949. godine, sa izmenama i dopunama koje su usvojene na 22. Svetskoj skupštini medicinskih radnika u Sidneju, Australija, u avgustu 1968. godine i na 35. Svetskoj skupštini medicinskih radnika u Veneciji u Italiji, u oktobru 1983. godine i na 57. Generalnoj skupštini Svetskog medicinskog udruženja u Pilanesbergu u Južnoj Africi, u oktobru mesecu 2006. godine. Vidi i: WMA International Code of Medical Ethics.

danas je opšte prihvaćen stav da odnos lekar-pacijent nije, niti treba da bude, samo etički, nego je i pravni odnos (Mason, Laurie, 2013, 12). Pravo treba da osigura *kvalitet medicinskih usluga*, da ponašanje lekara prema pacijentu podvrgne društvenoj kontroli od strane suda, jer pacijent ima pravo na zaštitu zdravlja (član 68, stav 1 Ustava RS).<sup>1</sup> U pravnoj državi, takva kontrola je nužna, jer unutrašnja, staleška kontrola postupaka lekara često nije dovoljna (Radišić, 2008, 75; Schreiber, 1983, 229.). Ipak mora se biti oprezan, zakoni ne treba da propisuju detaljno pravne zabrane i dužnosti za medicinske radnike, već samo opšte okvire. Svakom lekaru mora se garantovati naučna i profesionalna nezavisnost, mora mu se ostaviti krug slobode u kom on može sam da procenjuje, shodno svojoj stručnosti i savesnosti.

Pravo koje se primenjuje na medicinsku profesiju zasnovano je na etici razvijenoj u okviru te profesionalne grupe. Budući da su pravila profesionalnog kodeksa doneta na osnovu zakona i stavljena na snagu aktom parlamenta, profesionalna etika se takođe posredno prevodi u pozitivno pravo. Iako etička i stručna pravila nisu pravna, ona imaju pravnu sankciju. Onaj lekar koji ne postupa po njima i njime prouzrokuje štetu pacijentu, biće suočen ne samo sa moralnom nego i pravnom odgovornošću.

Današnje pravo karakteriše i određen broj etičkih normi koje su pretvorene i neposredno u pravne dužnosti lekara, pa su tako postale i moralne i pravne u istom smislu. Tako na primer zakonodavac zahteva da svi zdravstveni radnici obavljaju zdravstvenu delatnost u skladu sa važećom zdravstvenom doktrinom i u skladu sa kodeksom profesionalne etike, pa stoga za svoj rad preuzimaju stručnu, etičku, krivičnu i materijalnu odgovornost (Član 169, stav 1 i 2. Zakona o zdravstvenoj zaštiti RS). Pored toga, zakonodavac obavezuje zdravstvene radnike i zdravstvene saradnike da, prilikom prijema diplome o završenom školovanju, odnosno prilikom zasnivanja radnog odnosa, potpišu izjavu-zakletvu da će se u obavljanju svog poziva pridržavati načela utvrđenih u Hipokratovoj zakletvi, kao i načela profesionalne etike (Član 169, stav 3 i 4 Zakona o zdravstvenoj zaštiti RS). Obaveze lekara prema pacijentu utvrđene su i zakonima o pravima pacijenata, posredno, kroz kodifikaciju pacijentovih prava. Tako je lekar, između ostalog, u obavezi da da obaveštenje pacijentu o dijagnozi i prognozi bolesti; kratak opis, cilj i korist od predložene medicinske mere, vreme trajanja i moguće posledice preduzimanja, odnosno nepreduzimanja predložene medicinske mere; vrstu i verovatnoću mogućih rizika, bolne i druge sporedne ili trajne posledice i sl. (Član 11, stav 2, Zakona o pravima pacijenata RS). Lekar je dužan da uredno vodi medicinsku dokumentaciju i da evidentira sve preduzete medicinske mere, a posebno anamnezu, dijagnozu, dijagnostičke mere, terapiju i rezultat terapije, kao i savete date pacijentu (Član 20, stav 5, Zakona o pravima pacijenata RS) kao i da čuva podatke o zdravstvenom stanju pacijenta i poštuje njegovu privatnost (Član 21-23. Zakona o pravima pacijenata RS).

Praktično obavljanje medicinske delatnosti može pripadnike medicinskih profesija dovesti u različite pozicije (Stacey, 1985, 14-18.). Može se desiti da o nekom medicinskom pitanju pravo ne govori ništa, odnosno da ono nije regulisano. Tada, pravno gledano, postoji praznina ili ono što je običajno pravo. Lekar tada postupa onako kako nalaže moralno pravilo i popunjava pravnu prazninu ili, pomažući se etičkim rezonovanjem, šire tumači nastalu situaciju u duhu drugih pravnih pravila. Može se dogoditi i da zakon govori drugačije od onoga što je etički za struku prihvatljivo. Na primer, kod slučajeva odbijanja medicinskog tretmana, kod pokušaja samoubistva nekog lica, ili kod štrajka glađu u zatvorskim uslovima. U tom slučaju lekar je dužan da postupa po zakonu i poštuje pacijentova prava (Mujović Zornić, 2011, 10 i 11.). Eventualno neslaganje lekara za odredbama pozitivnog prava može biti pokriveno tzv.

---

<sup>1</sup> Vidi član 68, stav 1 Ustava RS, "Sl. glasnik RS", br. 98/2006.

*klauzulom savesti* (kao na primer kod pobačaja) što bi bio izvinjavajući razlog za lekara i davanje prednosti etičkim nad pravnim normama, ali to su izuzetno retki slučajevi koje zakon dopušta (Član 63. Kodeks medicinske etike Lekarske komore Srbije).

## ZAKLJUČAK

Odnos koji nastaje između lekara i pacijenta nije običan pravni odnos već je na prvom mestu odnos poverenja koji nosi u sebi „akceptiranu zavisnost“ (Laufs, 2002, 344.). On je odnos naročite vrste, jer obaveze njegovih strana nisu u službi različitih i suprotstavljenih interesa. Zaštita pacijentovog života i zdravlja jeste zajednički cilj i lekara i pacijenta. Pacijent bira lekara u koga veruje i kao čoveka i kao stručnjaka. U tom odnosu poverenja pravila medicinske etike imaju primat jer oblikuju pravne obaveze lekara, određuju im sadržinu i obim. Zato, postupanje lekara i drugih pripadnika medicinske profesije uređuju ne samo državni propisi već i propisi koje donose njihova profesionalna udruženja. Ti propisi čine tzv. *staleško pravo* i čine ga statuti komora zdravstvenih radnika i pravila odgovarajuće medicinske profesije, odnosno kodeksi etike. Staleško pravo, međutim, ima ograničen domašaj, zato što isključivo važi za članove komore konkretnog staleža (lekara, farmaceuta, apotekara i sl.), ono ne obavezuje pacijente i ostala treća lica. Kada se dogodi da odnos poverenja između pacijenta i lekara bude narušen neadekvatnim postupanjem lekara, tada je kontrola koja dolazi „spolja“, izvan staleškog prava dodatno potrebna. U tim slučajevima pravne norme imaju primat nad etičkim normama. Tek ako etička pravila nisu dovoljna da osiguraju kvalitet lekarske usluge, pravo i pravne norme su tu da pruže potrebnu sigurnost pacijentu.

## LITERATURA

1. Dieter, B. (1999). *Mediziner – Marketing: Vom Werbeverbot zur Patienteninformation*. Berlin: Springer.
2. Kuroyanagi, T. (2013). Historical Transition in Medical Ethics - Challenges of the World Medical Association. *JMAJ*. 56(4). 220–226.  
[https://www.med.or.jp/english/journal/pdf/2013\\_04/220\\_226.pdf](https://www.med.or.jp/english/journal/pdf/2013_04/220_226.pdf), (pristupljeno 10.03.2017.).
3. Laufs, A. Uhlenbruck, W. (2002). *Handbuch des Arztrechts*, 3. Auflage, München: Verlag C.H: Beck.
4. Mason, J.K. Laurie, G.T. (2013). *Law and medical Ethics*. Nine Edition, Oxford: Oxford University Press.
5. Mujović Zornić, H. Sjeničić, M. (2003). Kodeks lekarske etike kao izraz staleške samoregulative u medicini. *Pravni informator*. (6), str.61.
6. Reiser, S. Banner, R. (2003). The Charter on Medical Professionalism and the Limits of Medical Power. *Annals of Internal Medicine*. Vol.138(10).  
<http://annals.org/article.aspx?articleid=716430>. (pristupljeno 10.03.2017.)
7. Radišić, J. (2008). *Medicinsko pravo*. II prerađeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Pravni fakultet Univerzitet Union u Beogradu i Nomos.
8. Radišić, J. (1986). *Profesionalna odgovornost medicinskih poslenika*. Beograd: Institut društvenih nauka.
9. Pens, E. G. (2007). Klasični slučajevi iz medicinske etike. Beograd: Službeni glasnik.
10. Stacey, M. (1985). Medical ethics And medical practice: a social science view, *Journal of medical ethics*. (11).

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1375121/pdf/jmedeth00252-0016.pdf>

(pristupljeno 9.03.2017.).

11. Schreiber, H.L. (1983). *Arzthaftung und erforderliche Sorgfalt. Hals-Nasen Ohrenarzt.* (31). str.229.
12. WMA International Code of Medical Ethics,  
<http://www.wma.net/en/30publications/10policies/c8/>, (pristupljeno 8.3.2017.).

#### **Dokumenti:**

1. Ustav RS, "Sl. glasnik RS", br. 98/2006.
2. Zakon o pravima pacijenata, "Sl. glasnik RS", br. 45/2013.
3. Zakon o zdravstvenoj zaštiti, "Sl. glasnik RS", br. 107/2005, 72/2009 - dr. zakon, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013 - dr. zakon i 93/2014, 96/2015 i 106/2015.
4. Kodeks medicinske etike Lekarske komore Srbije, "Sl. glasnik RS", br.104/2016.

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

796/799:613(082)(0.034.2)

613.71/.74(082)(0.034.2)

МЕЂУНАРОДНА научна конференција "Спорт, рекреација, здравље" (2 ; 2017 ; Београд)

Zbornik radova [Elektronski izvor] = Conference Proceedings / Druga međunarodna naučna konferencija "Sport, rekreacija, zdravlje", Beograd, 12. - 13. maj 2017. = Second International Scientific Conference Sport, Recreation, Health, Belgrade, May 12th - 13th, 2017 ; [urednik Jelena Lukić]. - Beograd : Visoka sportska i zdravstvena škola, 2017 (Beograd : Visoka sportska i zdravstvena škola). - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) : ilustr. ; 12 cm

Sistemske zahteve: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovne strane dokumenta. - Radovi na srp. i engl. jeziku. - Tiraž 100. - Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-83687-23-7

a) Спорт - Здравље - Зборници b) Рекреација - Здравље - Зборници

COBISS.SR-ID 234084364